

VERKRACHTING IN BELGIË

Verkrachting is geen ver-van-mijn-bed-verhaal. Het gebeurt niet alleen in India, of tijdens conflicten in Congo. Het gebeurt ook bij ons. Elke dag worden vrouwen, mannen en kinderen het slachtoffer van dit geweld.

Verkrachting is een misdrijf waarbij seksualiteit wordt misbruikt op de meest primitieve en perverse manier. Het gaat gepaard met machtsmisbruik, fysiek en psychisch geweld. Het slachtoffer wordt tot een seksueel object herleid. De gevolgen zijn desastreus.

Verkrachting bevindt zich nog steeds in de taboesfeer. Slachtoffers durven niet spreken over wat hen is overkomen uit angst voor onbegrip of stigmatisering. Vaak leidt dit zelfs tot een secundaire victimisatie. Slachtoffers worden dan een tweede maal slachtoffer van hetzelfde misdrijf omdat ze geconfronteerd worden met negatieve reacties, instanties die hen niet willen of kunnen helpen of slopende en dure procedures.

Verkrachting is steeds een schending van mensenrechten. Het is een verregaande aantasting van de fysieke en psychische integriteit van het slachtoffer. Verkrachting is nooit goed te praten. Het is altijd en absoluut onaanvaardbaar.

DE HARDE CIJFERS

De officiële cijfers voor verkrachtingen in ons land zijn hallucinant hoog: in 2013 werden er volgens politiestatistieken per dag gemiddeld 8 klachten inzake verkrachting ingediend. Daarnaast ontvangt de politie dagelijks klachten over aanranding van de eerbaarheid. In 2012 waren dat er negen per dag.¹

Eén van de voornaamste knelpunten is het feit dat veel klachten worden geseponeerd. Uit onderzoek van *The London Metropolitan University* (2009) blijkt dat op de 100 Belgische dossiers die werden onderzocht er slechts 4 geleid hebben tot een effectieve veroordeling. In het onderzoek worden ook de, in de mate van het mogelijke, volledige nationale data vermeld om een zo goed mogelijk beeld te krijgen van de situatie in België. Volgens die gegevens zou in 2006 het nationaal veroordelingpercentage inzake verkrachtingsdossiers 13% bedragen. Dat cijfer ligt lager dan het Europese gemiddelde. België behoort immers tot de zeven slechtst scorende Europese landen.²

44% van de verkrachtingszaken bij het parket (2009-2011) werden geseponeerd zonder gevolg: daarvan 56% wegens gebrek aan bewijzen en 17% omdat de dader onbekend was. De andere redenen waarom verkrachtingszaken geseponeerd worden zijn vaak te gek voor woorden. Zo worden onder meer het gedrag van het slachtoffer, de beperkte maatschappelijke weerslag of het feit dat het ging om een misdrijf van relationele aard (terwijl verkrachting binnen het huwelijk wel degelijk strafbaar is) als reden aangehaald om een zaak te seponeren.³

AMNESTY INTERNATIONAL
VLAANDEREN VZW
Kerkstraat 156
B - 2060 Antwerpen
T: +32 (0)3 271 16 16
F: +32 (0)3 235 78 12
E: amnesty@aivl.be
W: www.amnesty.be

AMNESTY
INTERNATIONAL

[1 www.polfed-fedpol.be/crim/crim_stat_nl.php](http://www.polfed-fedpol.be/crim/crim_stat_nl.php)
[2 J. Lovett & L. Kelly, Different systems, similar outcomes? Tracing attrition in reported rape cases across Europe, CWASU, Londen, 2009.](#)

GEWELD BLIJFT ONDER DE RADAR

Bovenstaande cijfers geven echter niet de volledige realiteit weer. Ze zijn immers het topje van de ijsberg. Volgens de Veiligheidsmonitor 2008-2009 zou maar liefst meer dan 90% van de seksuele delicten niet worden aangegeven aan de politie.⁴ De politiestatistieken hebben dus enkel betrekking op personen die de moed hebben gehad om aangifte te doen. Bijgevolg vertonen de statistieken een erg vertekend beeld door deze onderrapportering. Het geweld blijft onder de radar. Daardoor staan elk jaar duizenden slachtoffers in de kou.

HULP ZOEKEN EN KLACHT INDIENEN

Slachtoffers van verkrachting hebben het enorm moeilijk om de stap te zetten naar hulpverlening en/of om aangifte te doen bij de politie. Dus is het belangrijk dat toegankelijke eerstelijns hulp beschikbaar is en dat de mogelijkheden voor psychosociale, medische en juridische bijstand voldoende gekend zijn bij het grote publiek. In Vlaanderen is er de hulplijn 1712. Die hulplijn is er voor ieder die vragen heeft over geweld, misbruik en kindermishandeling, en dus ook voor slachtoffers van seksueel geweld. Hulpverleners van centra voor algemeen welzijnswerk en vertrouwenscentra kindermishandeling bieden de beller informatie en advies, en verwijzen door naar verdere hulpverlening. De hulplijn is laagdrempelig en toegankelijk, maar tot op heden onvoldoende gekend. Dus moet er meer geïnvesteerd worden in informatieverbreiding over seksueel geweld en over de mogelijkheden van begeleiding en bijstand.

Niet iedereen kan of wil aangifte doen bij de politie na een verkrachting. Daar kunnen uiteenlopende redenen voor zijn. Mogelijk zijn de feiten verjaard, zodat het slachtoffer het nut van een aangifte niet inziet. Of men wil pijnlijke verhoren, medische onderzoeken en een lange juridische procedure vermijden. Nog anderen durven of willen de stap niet zetten omdat de dader hen vertrouwd is en uit de eigen familie- of vriendenkring komt.

Uiteraard moet de wens van het slachtoffer steeds gerespecteerd worden. Anderzijds moeten de drempels om klacht in te dienen zoveel mogelijk weggewerkt worden. Want enkel zo kan het slachtoffer gerechtigheid krijgen en zal er een einde komen aan de straffeloosheid van de daders.

Na de aangifte volgt het politieverhoor en (mogelijk) een medisch onderzoek en behandeling. Een onderzoek wordt opgestart en afgerond door de politie en voorgelegd aan het parket. Dat beslist over de vervolging. Als de zaak niet geseponeerd wordt, wordt ze vervolgd voor de correctionele rechtbank, mogelijk met een veroordeling van de dader als resultaat. In al deze stappen van de behandeling van dossiers van verkrachting zijn gebreken en knelpunten vastgesteld.

WAT VRAAGT AMNESTY INTERNATIONAL?

Amnesty International stelt vast dat de federale regering zich bewust is van de omvang en de ernst van het probleem. Op 8 maart 2013 werd in de Senaat een colloquium over seksueel geweld georganiseerd. Minister van Binnenlandse Zaken en Gelijke Kansen, Joelle Milquet, lanceerde toen het voornemen om tien maatregelen te nemen om het fenomeen verkrachting efficiënter aan te pakken. Op 28 juni 2013 vroeg ze, naar aanleiding van de actualisering van het Nationaal Actieplan (NAP) in de strijd tegen partnergeweld en huiselijk geweld, om dringend een werkgroep over seksueel geweld op te richten. Samengesteld uit alle actoren op federaal niveau en op het niveau van de deelstaten, moest de werkgroep op korte termijn de maatregelen definiëren en uitvoeren om seksueel geweld te voorkomen en te bestrijden,

[3 Belgische Senaat, Colloquium over seksueel geweld, 8 maart 2013, p.23 en 38.](#)

⁴ www.polfed-fedpol.be/pub/veiligheidsMonitor/2008_2009/reports/samenvatting_2008.pdf

alsook de ontwikkeling van de component seksueel geweld die in het volgende NAP 2014-2018 moet worden opgenomen.

Op 14 februari 2014 organiseerden de ministers van Binnenlandse Zaken, Volksgezondheid en Justitie een gezamenlijke persconferentie. Minister Milquet lanceerde er de nieuwe website "hulpnaverkrachting.be" en een informatieve spot. Ze kondigde ook aan 100.000 brochures te zullen verspreiden om slachtoffers aan te moedigen om hulp te zoeken en klacht in te dienen bij de politie. Een positieve stap, maar volgens Amnesty International is er meer nodig.

Zoals de betrokken ministers zelf aangaven, is een alomvattend plan en geheel aan maatregelen nodig om verkrachting effectief aan te pakken. Wat er nu effectief op tafel ligt, is onvoldoende. Het sensibiliseren van slachtoffers, het aanmoedigen om de stilte te doorbreken, is waardevol en nodig. Maar het blijft zo dat slachtoffers van verkrachting, wanneer ze zich wenden tot hulpverlening en/of politie, nog al te vaak in de kou blijven staan. Over het hele traject, vanaf het bezoek aan de dokter of de aangifte bij de politie, tot de behandeling van het dossier door het parket en door de rechtbanken, zijn er serieuze knelpunten en problemen die moeten worden aangepakt. Die worden opgelijst in een knelpuntennota, gepubliceerd door het Instituut voor de Gelijkheid van Vrouwen en Mannen.

De ministers kondigden plannen aan om nog tijdens deze regeerperiode extra maatregelen te nemen. Amnesty hoopt dat ze van de zeer beperkte tijd die hen nog rest gebruik zullen maken om nog zoveel mogelijk te realiseren. Maar het mag niet stoppen op het einde van deze regering. Het probleem van verkrachting is omvangrijk en complex, en vereist een doorgedreven totaalaanpak op langere termijn, en een samenwerking tussen het federale (binnenlandse zaken, justitie en volksgezondheid) en het regionale (welzijn, volksgezondheid) beleidsniveau. Dus moet de strijd tegen verkrachting een prominente plaats krijgen in de nieuwe federale en regionale regeerakkoorden. Daarnaast moeten er uiteraard voldoende middelen vrijgemaakt worden voor preventieprogramma's, sensibilisering en opvang van slachtoffers. Momenteel worden slachtoffers immers geconfronteerd met heel wat problemen - zowel bij politie, justitie als bij de medische en psychosociale opvang en begeleiding.

De Vrouwenraad en de Conseil des femmes francophone de la Belgique (CFFB) formuleerden een reeks aanbevelingen ter zake. Amnesty International ondersteunt hun initiatief en formuleert daarnaast zelf ook aanbevelingen.

ALGEMENE AANBEVELINGEN

Coördinatie en samenwerking: Er moet een gecoördineerde samenwerking tot stand komen, zowel tussen de politieke actoren op federaal en op deelstatelijk niveau, als met de actoren die slachtoffers van verkrachting opvangen en begeleiden (politie, gezondheidszorg, psychosociale en juridische bijstand), met de gerechtelijke instanties en met het middenveld.

Financiële middelen: Voldoende structurele financiële middelen moeten worden voorzien voor de strijd tegen seksueel geweld, opdat programma's voor preventie en voor de begeleiding van slachtoffers en daders op optimale en duurzame wijze kunnen worden gerealiseerd.

Statistische gegevensverwerking: Naar het geslacht opgesplitste gegevens over het aantal klachten van verkrachtingen, over het gevolg dat daaraan wordt gegeven door de politie en door het parket, en over de veroordelingen moeten systematisch worden bijgehouden. Accurate gegevens, die de specificiteit van deze vorm van geweld, die vooral vrouwen treft, in kaart brengen, moeten het beleid informeren en toelaten om doelgerichte maatregelen te nemen. Door zulke gegevensverwerking zal België tegemoet komen aan de vereisten, neergelegd in het Verdrag van de Raad van Europa over het voorkomen en bestrijden van geweld tegen vrouwen en van huiselijk geweld (Verdrag van Istanbul).

Toegankelijke eerstelijns hulp en bijstand: Amnesty International verwelkomt de sensibiliseringstools die werden ontwikkeld naar aanleiding van de campagne 'Verkrachting,

doorbreek de stilte'. Gezien het hoge cijfer (zowel het aantal aangiftes per dag als het *dark number*) is het noodzakelijk dat slachtoffers op de hoogte zijn van hulpverlening en mogelijke stappen die ze kunnen ondernemen. De hulplijn 1712 (een Vlaams regionaal initiatief) verdient daarom verder gepromoot. Slachtoffers moeten kunnen rekenen op toegankelijke medische, psychosociale en juridische bijstand.

ONTHAAL EN VERHOOR DOOR DE POLITIE

Wanneer een slachtoffer beslist om aangifte doen bij de politie, moet hij/zij in de best mogelijke omstandigheden gehoord en geholpen worden. Uit de aanbevelingen van de Vrouwenraad en van de CFFB, evenals uit overleg met SOS Viol, een organisatie voor hulpverlening aan slachtoffers, distilleert Amnesty International de volgende aanbevelingen:

- Bij aangifte moet steeds effectief een proces-verbaal worden opgesteld door de politie. In geen geval mag een slachtoffer ontraad worden om klacht in te dienen.
- Ook moet het slachtoffer, wanneer het klacht indient bij de politie, steeds geïnformeerd worden over de mogelijkheid om zich benadeelde partij te verklaren, om te kunnen genieten van de rechten verbonden aan deze hoedanigheid.⁵
- De omstandigheden van het verhoor moeten worden verbeterd. Na het eerste onthaal aan het loket moet het verhoor worden afgenomen in een aparte ruimte aan de hand van een volledige en uniforme checklist. Indien het slachtoffer daarin toestemt, moet het verhoor audiovisueel kunnen worden opgenomen.
- De basisvorming rond seksueel geweld in de politieopleiding moet worden uitgebreid en verbeterd. Een voortgezette opleiding moet worden voorzien in alle politiescholen. Een gespecialiseerd team moet worden samengesteld en ten allen tijde beschikbaar zijn om slachtoffers op de best mogelijke wijze op te vangen.
- De politie moet het slachtoffer toegeleiden naar medische en juridische begeleiding en naar hulpverlening.

Minister van Binnenlandse Zaken Milquet kondigde tijdens de personcerentie van 14 februari 2014 aan dat een draaiboek zedenmisdrijven ter goedkeuring zal worden voorgelegd aan het College van Procureurs-Generaal. Amnesty hoopt dat de goedkeuring er weldra komt, en dat dit draaiboek niet alleen zo snel mogelijk ter beschikking wordt gesteld aan alle politiezones en politiescholen, maar dat het ook effectief zal toegepast worden.

MEDISCHE OPVANG EN BEGELEIDING

Slachtoffers van verkrachting wenden zich vaak tot een huisarts of ziekenhuis. Dokters zouden zeer gebaat zijn bij een standaard medisch attest over seksueel geweld, waarbij de medische vaststellingen op uniforme wijze worden weergegeven.

Een seksuele agressieset (SAS) staat ter beschikking om DNA-materiaal op te sporen bij een verkrachtingszaak. Deze set wordt echter niet systematisch of adequaat gebruikt. De politie moet dus steeds aan het slachtoffer voorstellen om dit medisch onderzoek te laten uitvoeren, als er nog voldoende tijd beschikbaar is. Het afnemen van de test mag niet afhankelijk gemaakt worden van het indienen van een klacht.

⁵ Art. 5bis, §3 V.T.W.Sv. stelt: De benadeelde persoon heeft het recht bijgestaan of vertegenwoordigd te worden door een advocaat. Hij mag ieder document dat hij nuttig acht doen toevoegen aan het dossier. Hij wordt op de hoogte gebracht van de seponering en de reden daarvan, het instellen van een gerechtelijk onderzoek en de bepaling van een rechtsdag voor het onderzoek- en vonnisgerecht. Hij heeft het recht te verzoeken om inzage van het dossier te nemen en er een afschrift van te verkrijgen.

Amnesty International betreurt dat de resultaten van deze testen niet steeds geanalyseerd worden. 2/3 van de DNA stalen wordt immers niet onderzocht.⁶ Dus moet er meer geïnvesteerd worden in de analyse van SAS. Deze testen zijn immers een belangrijk element in de bewijsvoering. Meer middelen moeten ervoor zorgen dat de testen zoveel mogelijk geanalyseerd worden. Amnesty international verwelkomt de evaluatie die momenteel gebeurt van de SAS en vraagt dat er effectief werk zal gemaakt worden van de aanbevelingen die uit de evaluatie zullen voortvloeien. De eerste aanbevelingen die uit de evaluatie naar voren komen (veel praktische zaken die beter kunnen zoals een meer gedetailleerd medisch verslag, meer uniformiteit in het gebruik van de SAS kit en betere interne en externe communicatie) tonen aan dat er nog veel werk aan de winkel is.

In afwachting van de beschikbaarheid van extra middelen moet het slachtoffer, nog voor het afnemen van de SAS, ervan op de hoogte gesteld worden dat de SAS mogelijk niet geanalyseerd wordt. Het mag daarbij niet de bedoeling zijn om het slachtoffer af te schrikken, maar om hem/haar goed te informeren over de opvolging van dit onderzoek, dat een ernstige beproeving kan inhouden na het trauma van seksueel geweld.

Als er geen analyse zou gebeuren, moet het slachtoffer een afdoende verklaring hiervoor krijgen.

Medische onderzoeken moeten kosteloos zijn. Op dit ogenblik is een wetsontwerp in die zin hangende, op initiatief van Minister van Justitie Turtelboom. Het is niet duidelijk of het ontwerp nog tijdens de huidige regeerperiode zal worden aangenomen.

Binnen de medische opvang en begeleiding is vorming cruciaal. Er moeten aangepaste vormingsprogramma's komen voor het medisch personeel in ziekenhuizen, voor gynaecologen, voor huisartsen (met het oog op een efficiënte doorverwijzing naar gespecialiseerde diensten), zowel met het oog op het afnemen van de SAS als op andere medische en psychosociale begeleiding.

VERVOLGING EN VEROORDELING

We vermeldden hierboven reeds dat 44% van de verkrachtingszaken bij het parket (2009-2011) werden geseponeerd zonder gevolg: daarvan 56% wegens gebrek aan bewijzen en 17% omdat de dader onbekend was. Uit onderzoek blijkt verder dat het aantal veroordelingen wegens verkrachting ver onder het Europese gemiddelde ligt.

Systematische gegevensverwerking moet toestaan om in kaart te brengen waarom verkrachtingszaken geseponeerd worden en waarom er relatief weinig effectieve veroordelingen zijn. Kwalitatief en kwantitatief onderzoek zijn nodig om de beleidsmakers toe te staan om de nodige maatregelen te nemen, opdat de daders van verkrachting niet vrijuit gaan en de slachtoffers gerechtigheid krijgen. Er moet worden geïnvesteerd in vorming voor medewerkers van het parket en magistraten die zaken van seksueel geweld behandelen.

Een alomvattend pakket aan wettelijke en uitvoerende maatregelen moet toestaan om de problematiek van verkrachting in België effectief aan te pakken. Amnesty International rekent erop dat de – huidige en toekomstige – beleidsmakers het nodige zullen doen om deze aanfluiting van mensenrechten een halt toe te roepen.

⁶ VOK persbericht 25/11/2013